

Mléčivec alpský (*Cicerbita alpina* L.) Wallr.

(K barevnému obrazu na druhé straně obálky)

ANNA SKALICKÁ, botanický ústav KU v Praze

Mléčivec alpský — *Cicerbita alpina* (L.) Wallr. (= *Mulgedium alpinum* Less.) patří k rostlinám, které se poměrně zřídka v kultuře pěstují. I když jde o rostlinu velmi dekorativní, často se jí pro její vyhraněné pěstební nároky nepoužívá jako okrasné rostliny pro zahrady a parky.

Mléčivec alpský je naší původní vytrvalou bylinou, ve svém výskytu omezenou na horské polohy státu; v nižších oblastech se vyskytuje jen na vlhkých a stinných stanovištích, v chladných údolích apod. Pro to je třeba při umělém vysazování volit zastíněná stanoviště s dostatečnou zálivkou. Protože mléčivec dosahuje výšky až 2,5 m, není vhodné vysazovat tuto trvalku na malé záhonové plochy, do jejich popředí atd., nýbrž spíše do pozadí rozsáhlejších květinových skupin, větších alpin, na okraje skupin dřevin nebo jako podrost do stinných lesoparků.

Kromě mléčivce alpského se pěstují i některé příbuzné druhy, z nichž nejznámější je kavkazský mléčivec velkolistý — *Cicerbita macrophylla* (Willd.) Wallr. s. l., odlišující se od mléčivce alpského dolními listy nápadně velkými (má čepel až 30 cm dlouhou), vejčitě trojbokými, nikoli lyrovitými, na okraji a vespod chlupatými, květy modrými a nažkami šestižebnými, na žebrech kratičce chlupatými. Oddenkem se tento druh snadno samovolně rozmnožuje, avšak často nekvetě a zůstává pouze sterilní (v tomto stavu je snadno rozeznatelný podle typických listů).

Nekvetoucí rostliny *C. macrophylla* jsme našli v bývalém zámeckém parku v Uherčicích, a to v části s hájovým charakterem květeny. Přestože jsme tuto lokalitu navštívili koncem července, tedy v době, kdy by rostliny měly kvést, nezjistili jsme ani jediný kvetoucí exemplář. Bujný porost mléčivce velkolistého, který zatlačil okolní vegetaci, ukazoval na nápadnou schopnost vegetativního množení.

Charakteristické znaky mléčivce alpského — *C. alpina* (L.): bylina až 2,5 m vysoká, s nevětveným oddenkem; lodyha dutá, vzpřímená, nevětvená nebo od poloviny nroznovitě větvená, dole štětínovitě chlupatá, nahoře hnědavě žláznatá, často nafialovělá; listy lysé, dolní lyrovité až kracovitě peřenodílné s koncovým úkrojkem koníkovitým, postranními úkrojky trojbokými, zubatými, řapíky křídlatými, střední lodyžní listy na bázi srdčitě objímavé, horní postupně méně dělené až jednoduše kopinaté; úbory v hroznech nebo latách; větve květenství hnědavě žláznaté; úbory v průměru 1,5–2,5 cm velké, zákrovní listeny 10–15 mm dlouhé, dlouze žláznaté chlupaté; koruna modrofialová; plody: nažky (3) 3,5–4 (5) mm dlouhé, podlouhlé, na horním konci zúžené, s 10–15 lysými žebry, chmýr 7 mm dlouhý. Doba květu: červenec až září.

Mléčivec lze množit nažkami nebo dělením trsů.

Mléčivec alpský je druh původní jen v Evropě. V rámci jeho celoevropského areálu je možno rozlišit dvě centra rozšíření: severní, zahrnující Skotsko a

Fennoskandinávii, a jižní, na horstva omezené střední a severní části jižní Evropy. V severské oblasti je zvláště hojným druhem v Norsku a Švédsku, a to i v pahorkatině a nížině [zde sahá až k 58° s. š.], ve Švédsku však chybí v jižní části státu. Ojedinelými lokalitami zasahuje přes severní Finsko až na východní pobřeží poloostrova Kola. Ve střední Evropě se vyskytuje pouze v horách, a to od Pyrenejí přes středofrancouzskou hornatinu, Alpy, hory Česko německého masívu, Karpaty, Apeniny až po hory západního Bulharska.

V podmínkách vlhčího klimatu je více rozšířen, a to i v nižších polohách, zatímco v oblastech vnitrozemského klimatu je jeho výskyt roztroušený a navíc je omezen jen na území vyšších srážek v horách. Nestačí

pouhá vlhkost stanoviště, je nutná i dostatečná vzdušná vlhkost. V méně příznivých podmínkách zřídka zakvétá.

V Československu se mléčivec alpský vyskytuje ve všech vyšších horách, a to od Českého lesa, Krušných hor až po Vihorlat a Poloninské Karpaty. V horách karpatské soustavy je mléčivec alpský méně rozšířen než v horách západní části našeho státu, kde se více uplatňuje ráz subatlantského vlhčího klimatu. Tam dosahuje patrně i nejnižší položených stanovišť svého výskytu, zejména v soutěskách, roklicích severočeských vrchovin (Lužické hory, Adršpašské skály, Broumovské stěny). Podél horských potoků byla zjištěna izolovaná (a není vyloučeno, že i pomíjívá) naleziště i v Podorlíčí a Předšumaví.